

N:o 19.

Ank. till Riksd. kansli den 9 april 1902, kl. 2 e. m.

*Andra Kammarens andra tillfälliga utskotts utlåtande n:o 7,
i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t
angående patientafgifterna vid upptagningsanstalter för
sinnessjuka.*

I en af herr *A. Petersson* i Påboda jämte sju andra ledamöter af Andra Kammarerna väckt motion, n:o 104, som till utskottet hänvisats, hemställes:

»att Riksdagen måtte besluta att i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhålla, det Kongl. Maj:t vid förnyande af aftalen emellan staten och de landsting, som vid hospitalen med Kongl. Maj:ts tillstånd anordnat s. k. upptagningsanstalter för sinnessjuka, äfvensom vid framläggande af förslag till Riksdagen om eventuellt nya sådana aftal, täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke patientafgifterna, som af landstingen vid dessa anstalter till staten erläggas, må kunna nedsättas till ungefärliga medelkostnaden för sinnessjukas vård å hospital».

Till stöd härför anföra motionärerna följande:

Uti Kongl. Maj:ts förnyade nådiga stadga angående sinnessjuka den 14 juni 1901 är föreskrifvet, att inom hvarje län skall vid något af dess lasarett beredas tillfälle till vård af sinnessjuka i de uti § 46 i stadgan omförmälda fall, att sinnessjuk, hvilken vore i trängande behof af vård å hospital, ej genast kunde där blifva intagen,

Bih. till Riksd. Prot. 1902. 8 Saml. 2 Afd. 2 Band. 15 Häft. (N:o 19.) 1

samt att årstid eller andra tillfälliga omständigheter hindrade omedelbart insändande till hospital af sjuk, för hvilken inträde vore beviljad.

I Kongl. Maj:ts nådiga lasaretsstadga den 18 oktober 1901 är i § 4 föreskrifvet, att inom hvarje landstingsområde skall, så vida icke landstinget med Kongl. Maj:ts tillstånd anordnat särskild upptagningsanstalt för sinnessjuka, vid något af områdets lasarett finnas en på lämpligt sätt anordnad särskild afdelning för sådan tillfällig vård af sinnessjuka, hvarom i stadgan angående sinnessjuka förmåles.

Den uppgift, som enligt dessa föreskrifter åligger landstingen och som funnits äfven i äldre stadganden, hafva dessa fullgjort på mycket olika sätt, och inom flera landsting torde frågan långt ifrån vara ordnad på ett tillfredsställande sätt. Inom Malmöhus, Värmlands och Västernorrlands län har den blifvit ordnad på det sätt, att landstingen med Kongl. Maj:ts tillstånd vid hospitalen uppfört s. k. upptagningsanstalter, hvilka ställts under medicinalstyrelsens inseende, och där vården af de sjuka mot ersättning af landstingen öfvertagits af hospitalen. Denna utväg, där den vore möjlig, vore otvifvelaktigt den ur sjukvårdssynpunkt mest fördelaktiga. Medicinalstyrelsen yttrade i detta afseende, då frågan om uppförande af en dylik anstalt vid Kristinehamns hospital 1895 förevar till behandling, bland annat: »De sinnessjuka hade ofta på grund af rådande brist på lediga platser vid hospital under längre tid än afsedt varit måst vårdas af de vid länslasaretten inrättade afdelningar för sinnessjuka och därunder varit i saknad af sådan vård, som lämpat sig för deras tillstånd och som vore så mycket mera nödvändig, som en i sjukdomens början anordnad ändamålsenlig behandling lämnade de bästa utsikterna till förbättring. Landstingets framställning kunde därför icke vara annat än fördelaktig för sjukvården. De sjuka skulle därigenom tidigt komma under sakkunniga läkares och sjukvårdares behandling samt blifva delaktiga af de hjälpmedel för sinnessjukas vård, hvilka förefunnes på ett hospital. Länslasaretten blefve därjämte befriade från de sinnessjuka, hvilka i hög grad stört och oroat de öfriga patienterna.»

Dessa skäl från fullt sakkunnigt håll torde vara af afgörande betydelse i fråga om lämpligaste sättet för landstingen att, där lokala hinder ej möta, ordna denna angelägenhet. Emellertid vore villkoren i de öfverenskommelser, som i detta afseende träffats emellan staten och landstingen, ur ekonomisk synpunkt synnerligen betungande för landstingen och motverkade i viss mån dylika upptagningsanstalters uppförande, äfven där förhållandena vid hospitalen eljest ej utgjorde något hinder härför.

Enligt de gjorda aftalen, hvilka finnas intagna i Riksdagens protokoll för åren 1891, 1896 och 1899, skola landstingen vidkännas kostnaden ej mindre för byggnader med dithörande grundläggning, promenadgårdar, värmeapparater och vattenledning än äfven för all annan fast inredning, som erfordras för deras begagnande, samt ansvara för dess underhåll. Detta må ju vara i sin ordning, men dessutom skola landstingen betala en dagafgift, som för de första fem åren är fastställd till 2 kronor 50 öre per dag för hvarje patient, dock att ett minimibelopp af tre tusen kronor skall för hvarje år i patientafgifter till staten utgöras.

Vid en jämförelse mellan dessa patientafgifter och totalmedelkostnaden för sinnessjukas vård å hospital (en tabell, utvisande medelkostnaden för sinnessjukas vård å hospital de sista fem åren, sådan denna uppgifves i öfverstyrelsens för hospitalen underdåniga berättelser, bilägges), framgår, att medelkostnaden för hospitalspatienterna icke uppgår till fullt hälften af den för landstingens patienter bestämda afgiften. Från alla sidor erkännes statens skyldighet att sörja för de sinnessjukas vård. Lika erkänt och klart vore emellertid, att brist på utrymme och lediga platser ännu i

betänklig grad förefunnes, ett förhållande, som ännu länge torde komma att kvarstå. Upplysande i detta fall är följande utdrag ur öfverstyrelsens senaste underdåniga berättelse: »Utrymmet har äfven under redovisningsåret (1899) visat sig otillräckligt, hvilket bland annat framgår däraf, att 850 ansökningar inkommit om intagning af sinnessjuka, som vid den tid, då ansökningen inlämnades, af brist på plats hvarken kunde emottagas å den anstalt, där ansökningen var gjord, ej heller å någon annan af statens anstalter.» Det vore sålunda ur flera synpunkter, icke minst ur synpunkten af den rådande bristen på utrymme och vård för dessa sjuka, önskvärdt, att villkoren för dylika upptagningsanstalters anordnande vid hospitalen, där förhållandena sådant medgäfvade, gjordes så lindriga som möjligt och som med statens ekonomiska intresse vore förenligt. En nedsättning af patientavgifterna till den ungefärliga medelkostnaden för sinnessjukas vård å hospital skulle leda till att flera landsting, där frågan ännu vore olöst, skulle följa exemplen från Malmöhus, Värmlands och Västernorrlands landsting, och detta till obestridlig fördel för sjukvården. Då landstingen bekosta byggnader och all fast inredning samt svara för dess framtida underhåll, synes det ock vara svårt att finna något verkligt skäl, hvarför landstingen för sina patienter skola betala 2 kronor 50 öre per dag, då statens utgifter per dag för sina patienter icke uppgått till fullt hälften af detta belopp. Tillräckliga skäl för en sådan hög afgift synas så mycket mindre föreligga, som dessa landstingens anstalter införlivades med hospitalens öfriga för sjukvården afsedda afdelningar och hospitalens styrelser berättigades att fritt förfoga öfver dem och använda dem som upptagningsanstalter för nyligen insjuknade, oafsedt hvilket län de tillhörde, dock att vederbörande landsting i de fall, som omförmälas i 46 § i stadgan angående sinnessjuka, alltid hade det antal platser disponibla, för hvilket byggnaden vore afsedd.

Innan utskottet öfvergår till bedömande af hvad sålunda blifvit föreslaget, anser det sig böra lämna en redogörelse för uppkomsten af de upptagningsanstalter för sinnessjuka, om hvilka i motionen är fråga.

I Kongl. Maj:ts nådiga stadga för sinnessjuka af 2 november 1883 föreskrifves, att inom hvarje län skall vid något af dess lasarett beredas tillfälle till vård för sådana sinnessjuka, som äro i trängande behof af vård å hospital, men ej genast kunna där blifva intagna. Med stöd häraf tillskref kongl. medicinalstyrelsen den 1 juli 1885 Konungens befallningshafvande i Malmöhus län om åtgärders vidtagande för att få nämnda stadgas föreskrifter följda. Landstinget beslöt då att vid Lunds lasarett anordna en särskild anstalt för dylikt ändamål, men då det sedermera visade sig, att lämplig byggnadsplats där ej stod att få, uppdrog landstinget 1888 åt en kommitté att taga frågan om hand. Följande år föreslog denna kommitté landstinget att i Lund låta uppföra en byggnad af sten för högst 20 patienter och hemställde tillika, att anstalten, i hvad de sjukas vård anginge, måtte ställas under medicinalstyrelsens inseende; att den vid hospitalet anställda sjukvårdspersonalen måtte åläggas sköta de å den nya anstalten intagna sinnessjuka, samt att landstinget måtte ikläda sig skyldighet att för vården lämna den ersättning, Kongl. Maj:t kunde efter landstingets hörande finna lämpligt.

Medicalstyrelsen, hörd häröfver, fann visserligen betänkligheter mot den sammanblandning, som kunde uppstå mellan den vård af sinnessjuka, som åläge lands-

ting och enskilda å ena sidan, och den, som tillkomme staten å andra, men förordade dock förslaget, då det kunde vara fördelaktigt för båda parterna.

Kongl. Maj:t uppdrog sedan genom nådigt bref af 7 februari 1890 åt medicinalstyrelsen att underhandla i ämnet med direktionen öfver Malmöhus läns sjukvårdsinrättningar i Lund och nämnda läns landsting samt därefter afgifva förnyadt utlåtande i frågan jämte förslag.

Dessa underhandlingar ledde till en öfverenskommelse mellan landstinget och medicinalstyrelsen, hvilken öfverenskommelse sedan lades till grund för det förslag, som medicinalstyrelsen inlämnade till Kongl. Maj:t den 21 juli 1890 och som innefattar följande:

att landstinget berättigas att å staten tillhörigt område vid Lunds hospital uppföra en för 20 patienter afsedd byggnad i enlighet med af vederbörande myndighet godkänd ritning;

att landstinget vidkännes kostnaden ej mindre för nybyggnaden med dithörande promenadgårdar, värmeapparater och vattenledningsrör än afven för all annan fast inredning samt för framtiden bestrider underhållskostnaden härför;

att staten anskaffar och underhåller all den lösa utredningen samt ombesörjer och bekostar allt hvad i öfrigt för de sjukas vård erfordras;

att af platserna 10 inredas för manliga och 10 för kvinnliga patienter;

att den nya anstalten införlifvas med hospitalets öfriga för sjukvården afsedda afdelningar, och hospitalets styrelse berättigas att fritt föfoga öfver anstalten och använda densamma som en upptagningsanstalt för nyligen insjuknade, utan afseende på om dessa tillhöra Malmöhus län eller något annat län, dock med villkor, att 20 platser alltid och utan invändning finnas disponibla endast för sjuka från Malmöhus län, och att en fullgod vård dessa beredes;

att granskningen af ansökningshandlingar om inträde å lasarettet för tillfällig hospitalsvård behöfvande sinnessjuka sker i vanlig ordning, så att ifrågavarande patienter till anstalten remitteras af lasarettets läkare för att där vårdas, till dess för deras hospitalsvård föreskrifna intyg och ansvarsförbindelser genom lasarettets målsmän anskaffats, hvarefter dessa sjuka, så vidt de pröfvas vara till vård å hospital eller asyl berättigade, böra där vinna inträde i alldeles samma ordning som andra sinnessjuka och utan något företräde för dessa, Malmöhus län tillhörande sinnessjuka;

att för hvarje patient erlägges afgift till staten, hvilken afgift för de 5 första åren utgår med 2 kronor 50 öre för dag och därefter för 5 år i sänder bestämmes af Eders Kongl. Maj:t, på förslag af medicinalstyrelsen och sedan landstinget blifvit hördt;

att afgiften inbetalas kvartalsvis af lasarettsdirektionen;

att emellertid ett minimibelopp af 3,000 kronor skall för hvarje år i patientafgifter till staten utgöras;

att, så snart någon å anstalten intagen sinnessjuk därifrån utskrifves, äfvensom då han intages å asyl eller hospital, landstingets betalningsskyldighet för samme patient upphör, hvarför underrättelse härom utan dröjsmål genom hospitalets syssloman lämnas lasarettsdirektionen med uppgift tillika om den tid, hvarunder patienten varit å anstalten vårdad;

att staten och landstinget förbehålles ömsesidig rätt till uppsägning af öfverenskommelsen att upphöra två år efter uppsägningen, med skyldighet för staten att ersätta landstinget kostnaden för byggnaden, därest uppsägningen sker af staten, med det belopp, som bestämmes af 5 gode män, däraf staten och landstinget utse två

hvardera och de sålunda valde den femte, dock att värdet ej får öfverstiga verkliga kostnaden för byggnadens uppförande, samt, därest uppsägningen äger rum från landstingets sida, med två tredjedelar af det på förenämnda sätt bestämda värdet.

Detta förslag beledsagades af en närmare motivering från medicinalstyrelsen af hufvudsakligen följande innehåll.

En dylik upptagningsanstalt för vård af nyligen insjuknade hade länge varit af behovet påkallad såsom medförande stora fördelar för sjukvården, enär dessa ofta botliga, alltid särdeles ömtåliga sjuka därigenom skulle kunna bättre isoleras och undslippa en för dem påkostande, ofta menlig beröring med eller åsyn af andra sinnessjuka, hvartill komme, att våldsamma eller stormande sinnessjuka skulle vid behof kunna öfverflyttas till andra, särskildt för sådana patienter afsedda afdelningar inom hospitalet, därest den nya anstalten betraktades som en del af det hela, öfver hvilken läkarne på vanligt sätt förfogade, och hvarigenom anstalten äfven för framtiden kunde förblifva, hvad den borde vara: en för nyligen insjuknades vård särskildt afsedd lugn anstalt, där såväl ro och sömn kunde de sjuka beredas.

Beträffande den från ekonomisk synpunkt viktiga frågan om dagafgiftens bestämmande, så borde denna afgift naturligen lämpas efter de verkliga kostnaderna för de sjukas vård, men då desamma vore nära nog omöjliga att nöjaktigt beräkna, dels också vore beroende af huruvida anstalten vore mer eller mindre använd, af växlande pris på lifsförnödenheter, betjäningens aflöning m. m., hade dagaflöningen ansetts icke böra nu bestämmas såsom bindande för framtiden, men väl för en viss tid på sådant sätt, att såväl statens som landstingens intressen blefve tillgodosedda, hvilket syntes kunna säkrast ernås, därest dagafgiften föresloges af medicinalstyrelsen och efter landstingets hörande bestämdes af Kongl. Maj:t för viss tid åt gången.

Hvad anginge den för de närmaste 5 åren föreslagna dagafgiften 2 kronor 50 öre, så kunde densamma, om den också förefölle hög i jämförelse med dagafgifterna för 3:dje och 2:dra klassens hospitalspatienter eller med medelkostnaden för sinnessjukas vård å hospital, dock sägas vara för landstinget billig, därest man toge i betraktande de kostnader, som skulle uppstå, i händelse landstinget skulle bestrida alla med patienternas vård å en för ändamålet uppförd och särskildt underhållen anstalt förenade utgifter, oafsedt om få eller många komme att vårdas. Å andra sidan vore afgiften, om än förmånlig för länet, fullt tillräcklig att bestrida alla statens af anordningen föranledda utgifter, då naturligen statens sjukvård å anstalten, bestridd i samband med hospitalets öfriga sjukvård och där redan befintliga inrättningar samt af dess läkare, tjänstemän och betjäning, kunde åstadkommas för relativt lågt pris.

Den 2 april 1891 aflät Kongl. Maj:t proposition till Riksdagen om »att i förevarande ämne aftal af angifvet innehåll må mellan staten och Malmöhus län träffas». Statsutskottet tillstyrkte enhälligt propositionen, och Riksdagen lämnade sitt bifall till densamma utan någon diskussion.

Sålunda tillkom på initiativ af medicinalstyrelsen den första af de s. k. upptagningsanstalterna, hvilka visat sig vara till största gagn ej endast för de sjuka, som där vårdats, utan äfven för de landstingsområden, inom hvilka dylika anstalter blifvit förlagda. Det finnes nämligen knappast en kommun inom vårt land, där man ej gång efter annan fått kännning af de svårigheter, som uppstå vid vårdande i hemmet af de akut sin-

nessjuka, för hvilka plats ej kunnat beredas å hospital. Vid sådana fall ha upptagningsanstalterna mången gång gjort ovärderliga tjänster.

Efter Malmöhus län följde Värmlands, där Konungens befallningshafvande tog initiativet för erhållande af en upptagningsanstalt vid Kristinehamns hospital. Därefter begärde och erhöll Västernorrlands läns landsting tillstånd att vid Hernösands hospital få anlägga en dylik anstalt. För närvarande pågå underhandlingar om att för Uppland få vid Uppsala hospital uppföra sådan inrättning.

De för Malmöhus län stipulerade villkoren för uppförandet af upptagningsanstalt vid hospital ha sedan blifvit gällande, hvarhelst sådan inrättning anordnats. Det är dock ej vid alla våra hospital, som de lokala förhållandena lämpa sig för uppförande af meromnämnda anstalter. Men efter hvad för utskottet blifvit bekant, finnes ej något hinder för byggandet af sådan anstalt vid Luleå hospital, ej heller vid Göteborgs, äfven om utrymmet där är väl begränsadt. — Vid Växjö hospital är för närvarande ej plats, men sådan af bästa beskaffenhet kan erhållas på det hospitalhemmans område, som gränsar omedelbart intill vårdanstalten, men som nu är förlagdt under domänstyrelsen. — Vid Nyköpings hospital är tomtområdet redan fullt taget i anspråk. Då länslasarettet är beläget omedelbart intill hospitalet, skildt därifrån endast genom en gata, kunde dock en upptagningsanstalt väl förläggas på den rymliga lasarettstomten, ehuru anstalten sorterade under hospitalsdirektionen och sjukvården upprätthölles af hospitalets läkare och sköterskor.

Förutom de 4 upptagningsanstalter, som nu äro dels i verksamhet, dels under anläggning, kunna alltså platser vid våra hospital beredas för ytterligare lika många.

Då vid hvarje upptagningsanstalt 20 sinnessjuka kunna samtidigt vårdas, och då dessa akut sjuka oftast blott en jämförelsevis kortare tid behöfva vård, kan det alltså bli ett ganska afsevärdt antal sjukplatser, som därigenom årligen af landstingen ställas till hospitalsdirektionernas förfogande.

Den utredning, som 1900 års Riksdag begärde om såväl antalet sinnessjuka i vårt land som särskildt om de bland dem, som äro i behof af hospitalsvård, pågår nu som bäst samt har framskridit så långt, att man däraf kan få något så när exakta siffror. Enligt denna utredning är antalet af de sinnessjuka, som böra vårdas å hospital, långt större än man förr tänkt sig, nämligen omkring 4,500, hvartill komma omkring 3,000 idioter, som också kräfva vård å anstalt.

Oaktadt allt godt arbete, som vederbörande under de senaste 25 åren på detta område utträttat, i det att platsernas antal å hospital eller asyl under denna tid fyrdubblats — år 1877 funnos endast 1,543, medan

efter fullbordandet af Restads asyl plats finnes för mer än 6,000 — oaktadt allt, som sålunda åtgjorts, stå. vi dock nu inför det sorgliga faktum, att ej ens hälften af alla, som äro i behof af hospitals- eller asylvård, kunna komma i åtnjutande däraf. Att inom en rimlig framtid genom nybyggnader fylla behofvet af platser åt alla dessa låter sig måhända ej göra, utan blifva vi antagligen hänvisade dels till att mera än hittills begagna oss af den enskilda sjukvården i därför lämpliga fall, något som vederbörande, enligt hvad utskottet har sig bekant, äro betänkta på, och dels slutligen att *underlätta anläggandet af här ifrågavarande upptagningsanstalter*, hvilka enligt utskottets förmenande ha en mycket stor och gagnarrik uppgift att fylla.

På grund däraf att fri tomtplats upplåtes vid hospitalen för dessa anstalter; att de ställas under samma förvaltning som hospitalen, med samma läkare- och betjäningpersonal; att för inträde å desamma ej fordras andra handlingar än för intagning å vanligt sjukhus, och att lasarettens målsmän ombestyrta anskaffandet af de intyg och ansvarsförbindelser, som äro erforderliga för en patients eventuella intagning å hospital — på grund af allt detta äro så afsevärda fördelar beredda allmänheten, att flera landsting villigt åtagit sig de med anstalternas uppförande och framtida underhåll jämte anläggning af promenadgårdar, värmeledningar, vatten- och slaskledningar m. m. förenade kostnader. Det är endast mot storleken af den till staten utgående dagavgiften för patienterna, som anmärkningar gjorts, och detta enligt utskottets förmenande med fullt fog. Ifrågavarande afgift är för närvarande satt till 2 kronor 50 öre. Medicinalstyrelsen säger i sin ofvan återgifna motivering härom, att afgiften naturligen bör lämpas efter *de verkliga kostnaderna för de sjukas vård*, men att dessa på den tid, då motiveringen gafs, voro nära nog omöjliga att nöjaktigt beräkna, såsom beroende af beläggningen å anstalten, af växlande pris på lifsförnödenheter, på betjäningens aflöning m. m., och därför fastställdes afgiften endast för en tidsperiod af 5 år åt gången.

Detta kunde ju ha skäl för sig i början, då saken ännu var opröfvad. Men nu ha vi flera års erfarenhet i detta hänseende och tillika erfarenhet från våra hospital, där växlingar ju också ske i prisen på lifsförnödenheter, betjäningens aflöning o. s. v. Enligt öfverstyrelsens för hospitalen årsberättelser har totalkostnaden för sjukvården å samtliga statens anstalter för sinnessjukas behandling för dag och patient under femårs-perioden 1895—1899 ställt sig till *1 krona 14 öre*. Då denna siffra angifver medelkostnaden för dag och patient vid rikets samtliga hospital och asylor, så ingår däri äfven dagkostnaden vid de

hospital, vid hvilka upptagningsanstalter äro förlagda. De omnämnda årsberättelserna sammanföra dagkostnaderna för hospital och asyler, men då vid asylerna en mindre vaktpersonal erfordras äu vid hospitalen, bli omkostnaderna vid de förra mindre än vid de senare. Den nämnda siffran skulle alltså komma att något höjas, om den afsåge medelkostnaden vid endast hospitalen. Likaså kräfvär vården vid upptagningsanstalterna utan tvifvel något högre kostnad än vid hospitalen i allmänhet.

På grund af den gemensamma skötseln och förvaltningen är det icke möjligt att med någon noggrannhet bestämma, huru högt patientavgifterna vid upptagningsanstalterna borde sättas för att *fullt* motsvara verkliga kostnaden. Så mycket torde dock vara visst, att denna kostnad icke med något mera afsevärdt belopp öfverstiger ungefärliga medelkostnaden vid samtliga anstalter för sinnessjukas behandling. Då härtill kommer, att ifrågavarande upptagningsanstalter icke uteslutande begagnas af de landsting, som anordnat dem, utan under vissa omständigheter kunna disponeras äfven för hospitalsvården i allmänhet, och då i hvarje fall det samhällsintresse de tjäna måste anses vara af sådan betydelse för det allmänna, att det bör af staten kraftigt uppmuntras och understödjas, får utskottet hemställa,

att Andra Kammaren för sin del måtte besluta, att Riksdagen i skrifvelse till Kongl. Maj:t anhåller, det Kongl. Maj:t vid förnyande af aftalen emellan staten och de landsting, som vid hospitalen med Kongl. Maj:ts tillstånd anordnat s. k. upptagningsanstalter för sinnessjuka, äfvensom vid framläggande af förslag till Riksdagen om eventuelt nya sådana aftal, täcktes taga i öfvervägande, huruvida icke patientavgifterna, som af landstingen vid dessa anstalter till staten erläggas, må kunna nedsättas till ungefärliga medelkostnaden för sinnessjukas vård å hospital.

Stockholm den 9 april 1902.

På utskottets vägnar:

FRIDTJUV BERG.